pärast omandab Rootsi 1661. a. tehtud Kärde rahulepingu põhjal jällegi Tartu. Kuid Tartu kui kaubalinna tähtsus oli langenud; ei avitanud ta pulsi elustamiseks ka kindralkuberner Jakob Hastfer'i poolt 1690. aastal Academia Gustavo-Carolina uuesti avamine.

Üldse ei olnud Tartul ei Poola ega Rootsi ajal enam seda tähendust, mis tal varemalt orduajal hansalinnana oli olnud. Linn oli suurte ja vältavate sõdade kestes, eriti aga venelastelt kannatada saanud. Suur osa kodanikest oli Venemaale saadetud, linna-omavalitsus ei teotsenud, linn ise oli suurelt jaolt hävitatud. Tuli kõik uuesti alata. Ainult aegapidi kosus linn. Kuid sõja- ja nälja-aastad 17. aastasaja algusel ja maa üldine viletsus takistasid tunduvalt linna kosumist. Muidugi jäid linna huvid kaubandusliku tagamaa suhtes endiseks, kuid muutunud ajad võtsid endiselt kaubanduslikult tagamaalt, Põhja-Venemaalt, ta tähtsuse. Venemaaga kauplemises võistlesid hollandlased ja eriti inglased, kel oli Venemaaga peale Narva ühendus veel Arhangelski kaudu. Venemaaga kauplemisest huvitatud olid ka rootslased. Endine vägev Hansa oli Vene turult täitsa välja surutud ja surmale suikumas. Nimepidi olid Liivimaa linnad veel Hansa linnadeliidu liikmed, kuid 17. aastasaja alul astusid nad Hansaliidust välja. Vene kaubandus oli ka Tartule väga tähtis. Kõigest jõust katsus Tartu maiskaubandust Venemaaga ainuüksi enese käes pidada; võistlejana Vene kaubanduses esines Vastseliina, mis asus kõige lähemal Liivimaalt Pihkvasse viival maisteel. Võistlejat nägi Tartu ka Võnnu linnas, mis hilisel orduajal Riiast Venemaale mineva kauba peatuspunktina jõukaks oli läinud. Kuid siiski kinnitas 1646. a. Rootsi kuninganna Kristiina Tartu ja Narva kasuks privileegiumid, millede järele kõik Venemaale minevad ning Venemaalt tulevad kaupmehed Tartus ja Narvas pidid peatuma. See ei meeldinud muidugi Riiale ega Tallinnale.

Poola ja Rootsi ajal sarnanes linna-omavalitsus oluliselt orduaegsele. Käsitöölised olid tsunftidesse koondatud. Saksa käsitööliste kõrval on üsna palju eestlasi. Saksa soost käsitöölised ei vaata aga hea meelega eestlaste peale ja katsuvad neid igapidi takistada tsunftidesse astumast. Väljaspool tsunfte on aga käsitöö äärmiselt takistatud ja n. n. „jäneseid" (Bönhasen) ei sallita.

18. aastasajaga algas pikk ja verine Põhjasõda. Rootsi vastastena esinevad: Vene, Poola ja Taani. Kaks viimast asuvad Rootsiga sõjajalale juba 1700. a. alul ja sama aasta lõpul ka Vene tsaar Peeter I. Ajal, mil Kaarel XII Poola- ja Saksimaal sõdib, tungib ta Liivimaale ja Tartu kallale.

1704. a. suvekuudel algab Tartu võtmine. Vene väed lähenevad linna kantsidele Meltsiveski tiigi ja endise Ressource'i aia tagant. Linna kogu tähelepanu on pöörduJ Emajõele, Vene väravaile (Laia t. kohal), Botaanika-aias olevale nurgatornile (‚Pulverturm', nimetatud ühel 1704. a. plaanil ka ‚Pein-Turm'iks') ja nende vahelisele kaitsemüürile. 17. juulist kuni 24. juulini lasti sinna viis tuhat 1—3-puudalist pommi ja karkassi. Selle tagajärjel muutusid tornid varemeiks ja nende vaheline müür hävitati peaaegu täiesti. Ette-